

SECTION 16

SOCIAL WORK AND SOCIAL SECURITY

УДК 364.4:159.9

Кулава К. О.

доктор філософії з соціальної роботи,
доцент кафедри соціальної роботи
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

КРИЗОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ

У контексті глибоких соціальних трансформацій, спричинених війною, масовими переміщеннями населення, економічною нестабільністю та психоемоційною напругою, в Україні різко зросло кількість осіб, що переживають травматичні події, що і зумовлює необхідність пошуку та впровадження чутливих, фахових і оперативних підходів до надання допомоги постраждалим. Одним із таких підходів є кризове консультування, що набуває особливого значення в межах соціальної роботи.

Кризове консультування розглядається як короткотривалий, інтенсивний процес надання психосоціальної допомоги, метою якого є стабілізація емоційного стану клієнта, мобілізація його ресурсів та запобігання тривалим дезадаптивним реакціям [2]. Соціальні працівники як правило стають тими, хто першим зустрічається з особами, які зазнали втрати, насильства, розлуки або змушені були залишити місце проживання, і саме тому мають бути підготовленими до здійснення кризового втручання.

Актуальність теми кризового консультування у соціальній роботі зумовлюється потребою адаптації соціальної роботи до реалій

воєнного і повоєнного часу, необхідністю реагування на підвищене психоемоційне навантаження та впровадження дієвих інструментів екстреної допомоги. Вивчення сутності, змісту та практичного потенціалу кризового консультування є важливим напрямом розвитку соціальної підтримки у сфері захисту населення.

У наукових дослідженнях останніх років спостерігається посилена увага до проблематики кризового консультування. Українські автори, зокрема О. Безпалько, І. Зверева, Л. Міщенко, М. Жінчин висвітлюють теоретичні засади кризового втручання, моделі консультування у стані гострої емоційної напруги, етичні вимоги до дій фахівця. У працях І. Албул, О. Ткачишиної наголошується на важливості інтеграції кризового консультування в роботу установ соціального захисту, особливо в умовах війни, насильства та втрат. У зарубіжному науковому дискурсі помітною є увага до практик кризового реагування в контексті роботи з громадами. Зокрема, Т. Робертсон, П. Дочерті, Ф. Міллар та Ф. Гарднер присвячують свої дослідження аналізу теоретичних засад і практичних моделей підвищення резилієнтності спільнот до екстремальних подій, використовуючи консультування як інструмент цілеспрямованого психосоціального втручання [5].

Водночас у вітчизняному дискурсі поки що недостатньо прикладних досліджень, що розкривали б кризове консультування саме в контексті соціальної роботи як міждисциплінарної практики.

На практиці соціальні працівники дедалі частіше працюють із клієнтами у стані кризи – внутрішньо переміщеними особами, постраждалими від насильства та торгівлі людьми, тими, хто пережив втрату, або опинився у критичній життєвій ситуації. У таких випадках консультування виступає не як супровід, а як форма кризового втручання – зосередженого, швидкого і професійного реагування [1].

Кризове втручання в соціальній роботі охоплює не лише емоційну підтримку, а й структуровану діяльність із повернення особи до контролю над власним життям, активізації адаптаційних механізмів і

профілактики поглиблення кризового стану. Особливість кризового консультування в соціальній роботі полягає у поєднанні психоемоційного реагування з практичними діями – забезпеченням доступу до ресурсів, соціальних гарантій, правового супроводу [3].

Фахівець із соціальної роботи, залучений до процесу кризового консультування, повинен діяти швидко, злагоджено та з урахуванням емоційного стану клієнта. На початковому етапі важливо оперативно оцінити ситуацію та визначити рівень психосоціального ризику. Далі необхідно створити безпечний простір, у якому клієнт матиме змогу вільно виразити свої емоції, знизити внутрішнє напруження та відчуття підтримку. Соціальний працівник має чітко ідентифікувати основну потребу людини в моменті кризи, застосовуючи відповідні інтервенційні техніки – стабілізацію, заземлення, активне слухання, відображення. Завершальним етапом цього процесу є формування короткотривалого плану дій, спрямованого на відновлення життєвої рівноваги, або перенаправлення клієнта до спеціалізованих служб для подальшої підтримки [4].

Для ефективного здійснення кризового консультування фахівець із соціальної роботи має орієнтуватися в особливостях перебігу кризових станів, розуміти логіку їх розвитку (шок, дезорганізація, адаптація), а також бути здатним вчасно ідентифікувати потенційно небезпечні сигнали, зокрема прояви аутоагресії, суїцидальні наміри чи деструктивну поведінку. У складних, нестабільних умовах соціальний працівник повинен зберігати професійну витримку, діяти впевнено, відповідально та у межах етичних стандартів надання допомоги.

Не менш важливим аспектом сучасної практики кризового втручання є застосування мультидисциплінарного підходу, який передбачає налагоджену взаємодію соціального працівника з психологами, медичними працівниками, юристами, представниками правоохоронних органів та іншими фахівцями. Мультидисциплінарна командна робота підсилює комплексність і адресність допомоги,

сприяє зменшенню навантаження на окремого фахівця, знижує ризики професійного вигорання та забезпечує більш якісне реагування на потреби осіб, які перебувають у стані кризи [5].

Отже, кризове консультування є не другорядним, а ключовим елементом кризового втручання в соціальній роботі. Його ефективність визначається чутливістю до стану клієнта, здатністю діяти в межах професійної етики та готовністю працювати у складних, швидкоплинних умовах. У сучасній українській реальності розвиток цього напрямку є не лише своєчасним, а й критично важливим для забезпечення якісної та гідної підтримки найбільш уразливих категорій населення.

Список літератури

1. Кулава К.О. Особливості соціального консультування постраждалих від торгівлі людьми. *X міжнародна науково-практична конференція "Соціальна робота: виклики сьогодення"*. Тернопіль, 2021. С. 89–91.

2. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування: наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 № 678. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15#Text>

3. Суліцький В., Швед О. Консультування в соціальній роботі: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий дім "Вініченко", 2023. 240 с.

4. Хлівнюк Т.П., Кулава К.О. Методи соціального консультування різних категорій сімей та осіб. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2015. № 67. С. 122–127.

5. Robertson, T., Docherty, P., Millar, F., Ruck, A., and Engstrom, S.(2021). Theory and practice of building community resilience to extreme events. *Int. J. Disaster Risk Reduct.* 59, 102253. doi:10.1016/j.ijdr.2021.102253